

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Ήδαιον 'Ηρώδου του 'Αττικού, Αισχύλου «Πέρσες»

ΤΟΥ Κ. ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΣΕΛΗ

"Οποιος αγαπᾷ βλέπει καὶ μαντεύει τὴν ἀλήθεια. Καὶ ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ κάποιον ποιητῆ: «Ὁποιος ἀγαπᾷ θυμίζει καὶ στὴν παραμικρότερη χειρονομία του τὴν παρουσία τῆς ψυχῆς του καὶ ὅλων τῶν τῶν θησαυρῶν». Τὶς παλιές καὶ σωτήριες αὐτὲς ἀλήθειες ἤρθαν νὰ μᾶς τὶς δικαιοσύνην περίτρωσαν οἱ νεαροὶ βλαστοὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης, ποὺ, ἐμφυχωμένοι ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν δύναμη τῆς ἀγάπης τους γιὰ τὴν ἀρχαιότητα, μᾶς ἔδωσαν προογῆτες τὸ βράδι, μέσα στὴν κόγχη τοῦ Ήδαιου τοῦ 'Ηρώδη τοῦ 'Αττικού, μιὰ ἀληγομένη παράσταση πᾶν «Περσῶν» τοῦ Αἰσχύλου, ποὺ γι' αὐτοὺς ἦταν μιὰ νίκη καὶ γιὰ μᾶς μιὰ πνευματικὴ καὶ ἀσθητικὴ χαρὰ καὶ μιὰ ἐξέλιξη παραδειγματισμοῦ. Ποῦθεν ἀλλοῦ δὲν χρωστέται ἡ μεγάλη ἐπιτυχία ποὺ ἔχουν τὰ τιμημένα αὐτὰ νειάτα, παρασταίνοντας τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ποιητῆ, παρὰ μόνον στὴν ἀγάπη τους. Καὶ τὸ θαύμα ἔγινε: Μὲ τὰ πᾶ ἀπλὰ μέσα ἐλύθησαν τὰ αἰνίγματα καὶ οἱ γρίφοι ποὺ ἡ Σφίγγα τῆς ἀρχαίας μας πνευματικῆς κληρονομίας ὠρῶσαν σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ ζητούσαν νὰ χαροῦνε τοὺς ἀνεκτίμητους θησαυροὺς τῆς. Ἄς μὴ ξεγελασθεῖ κανεὶς νὰ πιστέψει πὼς μόνον ἡ γνώση, ἡ γερὴ μάθηση, ἡ σοφὴ καθοδήγηση, θὰ μπορούσαν ποτὲ νὰ φτάσουν σ' ἕνα τέτοιο θαύμαστὸ ἀποτέλεσμα. Βέβαια ὅλα αὐτὰ στάθηκαν ἕνας γερὸς ὀπλισμὸς γιὰ τοὺς Γάλλους φοιτητῆς, μὰ δὲ θὰ κατόρθωναν ποτὲ οἱ νέοι αὐτοὶ ἔρασιτέχνες νὰ μετρηθοῦν νικηφόροι μὲ τὶς ἀδόκιμας ἀξίες τῆς Αἰσχύλου Μούσας, πετυχαίνοντας ἐκεῖνο ποὺ στάθηκε ἀνεπίκτο ὡς τώρα σὲ τόσοσ ἀλλοὺς ἐμπειροὺς καὶ σοφοὺς, νὰ μᾶς συγκινήσουν ὁ λ α σ δ ἡ β α θ ε ι ᾶ, θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ᾶ, ἂν εἴπαμε ἡ Ἀγάπη. Αὐτὴ στάθηκε ἡ ψυχὴ τοῦ ἔργου τους, αὐτὴ ἦταν ἡ οὐσία τῆς συγκι-

νήσεως μας. Νὰ λοιπὸν ἡ μεγάλη διδασχὴ τῆς προχθευτικῆς παραστάσεως τῶν Γάλλων φοιτητῶν. Ἄν δὲν ἔχομε ἀγάπη, ἂν δὲ φλογίζομαστε ἀπὸ τὴ σωτήρια δύναμη τῆς, ἂς μὴ φαντασθούμε ποτὲ δυνατόν, εἴτε σὰ σκηνοθέτες, εἴτε σὰν ἠθοποιοὶ, πὼς θὰ κατορθώσαμε ποτὲ νὰ πλησιάσουμε δημιουργικὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς πνευματικῆς μας κληρονομίας, γιὰ νὰ τοὺς προσφέρουμε ὡς πνευματικὴ χαρὰ καὶ σὰν ψυχικὴ ἀπολύτρωση στοὺς συντοπίτες μας. Καὶ ἐπιμὲν στὸ γεγονός αὐτὸ ὄχι μόνον γιὰτὸ μὸς τὸ σφῆνωσε βαθεῖα μέσα μου σὰν ἀτράνταχτὴ ἀλήθεια καὶ πίστη τὸ θριαμβικὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειάς τῶν Γάλλων φοιτητῶν, ἀλλὰ ἰδιαίτερα μιὰ συνμιμλία μου ποὺ εἶχα, πρὶν ἀπὸ τὴν παράστασή τους, μὲ μιὰ Ἑλληνίδα ἠθοποιό, ἀρκετὰ μορφωμένη καὶ μὲ ξεχωριστὴ θέση στὸ θέατρο. Εἶχα τὴν ἀνοησία νὰ νομίσω πὼς ἔπρεπε νὰ τῆς ὀπενθυμίσω τὴν παράστασή αὐτὴ καὶ νὰ τὴν παρακινήσω νὰ τὴν παρακολουθήσει. Καὶ νὰ ἡ ἀλησμόνητὴ ἀπάντησή της: «Σὲ ἐκτιμῶ, φίλε μου, ἀλλὰ μὴ μὲ καταδικάζεις — γιὰ ἄνομα τοῦ Θεοῦ — νὰ παρακολουθῶ μιὰ παράσταση ἀρχαίας τραγωδίας! Στὰ λόγια αὐτὰ συγκεκριαίνονται ἕνα μεγάλο μέρος τῆς θεατρικῆς μας πραγματικότητας, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ἀρχαία τραγωδία δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μπουμπούκι ποὺ γεννᾷ ἀποτροπισμῶ. Ἀλλὰ ἂς ἐξελασθούμε νὰ πιστέψουμε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ παροδικὴ κατάσταση καὶ ἂς ἐνασχυρίσομε στὴν παράστασή τῶν Γάλλων φοιτητῶν, γιὰ νὰ ἀντιφύσομε τοὺς ἀσπῶν, γιὰ τὸ μέλλον καὶ μερικὰ ἄλλα διδύγματα ποὺ ἴσως μᾶς χρησιμεύουν.

Ἡ συγκίνηση ποὺ δοκιμάσαμε ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητὴν παράστασή τῶν Γάλλων φοιτητῶν, πᾶρνε ἀκόμα βαθύτερη σημασία ἂν λογαριάσομε ὅτι δὲν στηρίχθηκε πᾶν σὲ ζεῖνα στοιχεῖα δραματικά, ἀλλὰ μόνον στὴν πιστὴ ἐρμηνεία ἐκείνων μόνον τῶν στοιχείων ποὺ παρεῖχε αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀθάνατο κείμενο. Ἡ ἔλλογη ἀγάπη τῶν παιδιῶν αὐτῶν, γιὰ τὸν πνευματικὸ θησαυρὸ ποὺ καταστάθηκαν νὰ ἐρμηνεύουν, ἦταν ἀθάνατο νὰ μὴν τοὺς ὑπαγορεύσει τὴ σελήνη καὶ τὸ σεβασμὸ. Ἡ ὄλη τους ἐργασία διαπνέονταν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς αὐστηρῆς πιστότητας σ' ἕνα τοὺς παρέχε τὸ ἔργο καὶ σὰν σύλληψη καὶ σὰν μορφή. Ἡ ἀσάλευτὴ αὐτὴ τραγωδία παραστήθηκε σὰν ἕνας θῆρας καὶ σὰν ἕνας παύσας μέσα σ' ὄλη τὴ σεμνὴ καὶ δραματικὴ ἀποσφαιρα τῆς χωρὶς οὐτε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ ξεπροβάλλουν ἐπαναστατικὲς κραυγὲς καὶ κινήματα τοῦ ὤμου κῆσμου, ποὺ θὰ ἦταν ὀλοσφαιροῦ ἀταξία, γιὰ τὴν ποιητικὴ σφαιρα τοῦ ἠθικοῦ καὶ ψυχικοῦ με-

γαλείου, ποὺ ὑψώθηκε ὁ ποιητῆς, θέλοντας μέσα ἀπὸ τοὺς θῆρους τῶν Περσῶν νὰ γιορτάσει τὴ νίκη, τὴν παυσανθρώπινη νίκη, τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα. Ἐταὶ ὁ θῆρος αὐτὸς ποὺ ἐσοποῦσε τόσο ἀλήθινα καὶ βαθεῖα, κρατώντας πάντα τὸ «μέτρο» καὶ ἀντλώντας τὶς ἐναλλαγές του μέσα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου, κατάρθωσε νὰ δώσει τὴν ἐντύπωση μιᾶς συμφωνικῆς μουσικῆς ποὺ μὲ τὶς ἀντιθέσεις τῶν τόνων καὶ τῶν θεμάτων δημιουργῆσε μιὰ ἀρμονία πλούσια, ζωντανὴ καὶ βαθεῖα συγκινητικὴ. Καμμιά ἐπιπόνηση, κανένα σκηνοθετικὸ εἶρημα ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ ἐφαρξίζουν τοὺς μωροὺς καὶ παραποιοῦν τὰ κείμενα. Τὸ σκοπέλιό τῆς κουκουβάγιας, ποὺ ἀκούσθηκε μὲ τὴν ἀφιχτὴ τοῦ ντροπισμένου Ξέρξη, σὰν προοίμιο στὰ μοιρολόγια ποὺ θὰ ἀκλουθήσουν, δὲν ἦταν μιὰ ἐπιπόνηση — καθὼς σημείωσε ἡ κριτικὴ μας — ἕνα στοιχεῖο δηλωτικὸ ποὺ προυπέθηκε γιὰ νὰ συμβολίσῃ τὸ σπαργμὸ καὶ τὴν πανολέξια. Ἀπλῶς ἦταν μιὰ παραστατικὴ ἐκτέλεση τοῦ στίχου τοῦ Ξέρξη ποὺ λέει στὸ χορὸ: «λυγὰ μοι εἶπ' ἐσθλῶν ἐτάρων ὑπορίτης» — ἕως δὲ ἦταν γὰρ τοὺς ἀρχαίους, δὲ συμβολίσῃ καὶ γιὰ τὴ λατὴ μας παράδοσ: τὸ κακοπαλί.

Ὅτε τὰ ἐαρμῶτα ἐκεῖνα ἀπομεινάρια τῆς μεγάλης στρατιάς τοῦ Ξέρξη, ποὺ μιὰ φορὰ ἐτέθησαν καὶ ἐξάπτα ἐκίνησαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ὅπου τώρα νικημένα καὶ ντροπισμένα γυρίζουν καὶ παρελαύνουν μπροστὰ μᾶς σὰν μιὰ τραγικὴ ἀντίθεση τῶν ἠθροικῶν λόγων ποὺ γιὰ ταῦτα ἀκούσθηκαν στὴν ἐναρτή τῆς τραγωδίας; ἦταν ἕνα δραματικὸ ἔδωμα, ἕνα σκηρικὸ συμπλήρωμα ἐπὶ τὸ ἔργο. Κι' αὐτὸ δὲν ἦσαν παρὰ μιὰ ποιητὴ ἐκτέλεση τοῦ σωστὰ ἐμπνευμένου στίχου ποὺ λέει ὁ Ξέρξης: «ὄρθας τὸ λοιπὸν τὸδε τὰς ἐμῶς στολάς» ποὺ δὲ σημαίνει, ὅπως ἐκμηνύσαν μερικὸι ἐνὰ κύττα τὰ ξεσχισμένα μου ρούχα». Ἀλλὰ ἐτὰ λείψανα τῆς ὄλης μου στρατιάς.

Ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ σημεῖω γιὰ νὰ λιγοστῶ τὴν ἀξία τῶν δραματικῶν αὐτῶν στοιχείων ποὺ προέλασαν τὴν ἐντύπωση στὴν παράσταση, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταδείξω τὴ σημασία ποὺ ἔχει νὰ μᾶς κανένας πιστὸς στὸ κείμενο καὶ νὰ μὴν ποὶ βλέπει. Τότες μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο θὰ προβάλλομε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἡ ἐκτέλεσή τους καὶ μόνον εἶναι ἰκανὴ νὰ δημιουργήσῃ ἀποσφαιρα καὶ δραματικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὄχι τὸ στεῖρο κινήγημα ἐντυπώσεων ἀπὸ ζεῖνα πρὸς τὸ ἔργο ἐφευρήματα ποὺ ἀντίθετο πάντα ἀποτέλεσμα φέρουν.

Ὅτι ὅμως στάθηκε στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἔργου ἡ πηγὴ τοῦ θαυμασμοῦ μας καὶ τῆς συγκινήσεως μας, εἶναι ἡ σύλληψη καὶ ἡ ἐκτέλεση τῆς σκηνῆς ἐκείνης ὅπου ὁ Χορὸς μαζί μὲ τὴν Ἄποσσα ἐπικάλεται τοὺς ὑποχθόνιους θεοὺς γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ φαντάσματος τοῦ Δαρείου. Ἡ σκηνὴ αὐτὴ εἶναι ἡ δυσκολότερη τοῦ ἔργου καὶ μπορεῖ νὰ πεί κανένας πὼς ἔμεινε ὡς τώρα ἀνερμηνεύτη καὶ χωρὶς καμμιά ψυχικὴ ἐπαφή μὲ τὸ κείμενο, ἀπὸ τὶς ὡς τώρα παραστάσεις ποὺ ἔγιναν τῶν Περσῶν στὸν τόπο μας. Ἡ δυσκολία τῆς βρίσκεται στὸ γεγονός ὅτι στὴ σημερινὴ νοσηοκρατικὴ ἐποχὴ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐμφανίσουμε ἕνα φάντασμα ἐπὶ σκηνῆς. Πὼς εἶναι δυνατό νὰ δεχθοῦμε τὸ ἀπαράδεκτο αὐτὸ φαινόμενο; Κι' ὅμως οἱ Γάλλοι φοιτητῆς κατόρθωσαν — καὶ μάλιστα μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας — νὰ δικαιώσουν ἀπόλυτα τὴν ἐμφάνιση αὐτὴ χωρὶς βιόλου νὰ προσκόψουν στὸν σκληροτράχηλο σύγχρονο ὀρθολογισμὸ μᾶς. Πὼς; Αὐτὸ ἂς μᾶς συχαρεθῆ νὰ τὸ ἐξετάσομε στὸ ἐρχόμενο φύλλο, μὰ καὶ ἡ στενότητα τοῦ χώρου δὲ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μιλήσομε πλατεῖα, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἀξιοσημείωτα μέρη τῆς ἐρμηνείας τῶν Γάλλων φοιτητῶν καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ λύση ποὺ δόθηκε στὸ πρόβλημα τοῦ χοροῦ, τῆς ὄρθσεως, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ἀφιέσεως, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὄλη ὑπόκριση μαζί μὲ μερικὲς μᾶς ἀντιρροήσεις.

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ